

AIŠKINAMASIS RAŠTAS DĖL PSICHOLOGŲ PRAKTINĖS VEIKLOS ĮSTATYMO PROJEKTO

1. Įstatymo projekto rengimą paskatinusios priežastys, parengto projekto tikslai ir uždaviniai:

Psichologai, dirbdami švietimo, sveikatos, socialinės apsaugos ir kitose srityse, sprendžia visuomenės psichikos sveikatos ir psichologinės gerovės problemas. Psichologai teikia psichologinio testavimo ir psichologinio konsultavimo paslaugas pažeidžiamoms asmenų grupėms: asmenims, turintiems psichologinių sunkumų, vaikams ir jų šeimos nariams, smurto ir patyčių aukoms, bandžiusiems nusižudyti ir nusižudžiusių artimiesiems bei kitiems asmenims. Siekiant užtikrinti psichologinių paslaugų kokybę, būtina reglamentuoti psichologų praktinę veiklą įstatymu ir ją licencijuoti.

Didžiojoje dalyje Europos Sąjungos valstybių psichologo paslaugų kokybė yra užtikrinama įstatymais. Europoje psichologo profesija yra reglamentuojama remiantis Europos psichologų asociacijų federacijos (EFPA) 2010 m. patvirtintu Europos psichologo profesiniu standartu (EuroPsy). Šis standartas apibrėžia minimalius kvalifikacinius reikalavimus norint teikti psichologo paslaugas Europoje. Teikiamas įstatymo projektas parengtas remiantis EuroPsy reikalavimais ir Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministerijos 2015 m. patvirtintu psichologijos studijų krypties aprašu, suderintu su EuroPsy.

Lietuvoje nuolat rengiamos ir adaptuojamos naujausios psichologų darbo priemonės: testai ir kitos metodikos, taip pat rengiami nauji psichologinės pagalbos būdai ir metodai. Pastovus psichologų kvalifikacijos kėlimas užtikrintų naujausių moksliai pagrįstų psichologinio įvertinimo ir psichologinės pagalbos metodų naudojimą praktikoje. Šiuo metu kvalifikacijos tobulinimo reikalavimų psichologo praktinei veiklai nėra, nors dirbant su pažeidžiamomis visuomenės grupėmis, nepilnamečiais, jų šeimomis būtina aukšta psichologų kvalifikacija.

Psichologų praktinės veiklos įstatymo projektu (toliau - Įstatymo projektas) siekiama, kad visos svarbios psichologų veiklos sritys – edukacinė ir mokyklų psichologija, sveikatos ir klinikinė psichologija, darbo ir organizacijų psichologija ir bendruomenės psichologija – būtų reglamentuotos remiantis vienodais principais ir kriterijais. Įstatymas užtikrintų ilgalaikius visuomenės interesus gauti kokybiškas psichologo paslaugas, reglamentuojant psichologų rengimą, podiplominę prižiūrimą praktinę veiklą, licencijavimą, kvalifikacijos kėlimą.

Pagrindiniai Įstatymo projekto uždaviniai:

1. Reglamentuoti psichologų kvalifikaciją ir rengimą;
2. Reglamentuoti psichologų praktinės veiklos licencijavimą;
3. Reglamentuoti psichologų profesines teises, pareigas ir atsakomybę.

2. Įstatymo projekto iniciatoriai (institucija, asmenys ar piliečių įgalioti atstovai) ir rengėjai:

Įstatymo projekto iniciatoriai ir rengėjai: Seimo narė Rimantė Šalaševičiūtė, Lietuvos psichologų sąjunga.

Šis Įstatymo projektas yra registruojamas kaip alternatyvus Įstatymo projektas 2016 m. spalio 11 d. Seimo plenarinio posėdžio metu Seimui pateiktam Psichologų praktinės veiklos įstatymo projektui Nr. XIIP-4553.

Minėto įstatymo projekto rengėjai Seimo valdybos 2014 m. gegužės 16 d. sprendimu Nr. SV-S-635 patvirtinta darbo grupė "Dėl darbo grupės Lietuvos Respublikos psichologų praktinės veiklos įstatymo projektui parengti sudarymo".

Lietuvos Respublikos Seimo kanceliarijos Teisės departamentas 2016 m. liepos 1 d. išvadoje Nr. XIIP-4553 buvo pateikęs daug pastabų, todėl registruojamas Įstatymo projektas yra ištaisytas įvertintus Teisės departamento pastabas.

3. Kaip šiuo metu yra reguliuojami įstatymo projekte aptarti teisiniai santykiai:

Šiuo metu Lietuvoje psichologų praktinė veikla įstatymu nėra reglamentuota, veikla nelicencijuojama ir nėra sudaryto oficialaus, pagal skirtingas psichologų teikiamų paslaugų veiklos sritis, psichologų sąrašo. Galimai dėl šios priežasties teismams, antstoliams, valstybinių institucijų, nevyriausybinių organizacijų atstovams bei fiziniams asmenims neužtikrinama teisė į kokybišką psichologinę paslaugą. Psichologų, dirbančių sveikatos bei švietimo srityje, išsilavinimo ir kvalifikacijos reikalavimai nustatyti Sveikatos apsaugos bei Švietimo ir mokslo ministrų įsakymais, o kitose srityse dirbančių psichologų (darbo organizavimo, socialinės bendruomenės ir kt.) veikla neregamentuota.

Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministro 2003 m. sausio 6 d. įsakyme Nr. V-1 „Dėl Numerio sveikatos specialistui suteikimo ir panaikinimo taisyklių patvirtinimo“ yra reglamentuota sveikatos specialisto, psichologo, dirbančio sveikatos sektoriuje, – medicinos psichologo – profesinis vardas, medicinos psichologo profesinę kvalifikaciją patvirtinantys dokumentai ar jų rinkiniai. Taip pat šiuo įsakymu nustatytos medicinos psichologo spaudo numerio suteikimo ir panaikinimo taisyklės ir pagrindai. Tačiau nenustatyti reikalavimai jų rengimui bei atsakomybės klausimai.

Švietimo ir mokslo ministro 2005 m. liepos 22 d. įsakyme Nr. ISAK - 1549 "Dėl mokyklos psichologo asistento pavyzdinio pareigybės aprašymo" (toliau - Aprašymas) nurodyti reikalavimai mokyklos psichologo asistentui bei jo pagrindinės funkcijos ir atsakomybė.

Švietimo ir mokslo ministro 2011 m. liepos 5 d. įsakymu Nr. V-1215 "Dėl psichologinės pagalbos teikimo tvarkos aprašo patvirtinimo" buvo patvirtintas Psichologinės pagalbos teikimo tvarkos aprašas, kuriame reglamentuota psichologinės pagalbos paskirtis, uždaviniai, sritis bei organizavimas. Pažymėtina, kad psichologinę pagalbą teikia psichologai, kurių kvalifikacija atitinka Lietuvos Respublikos švietimo įstatyme Nr. I - 1489 nustatytus kvalifikacinius reikalavimus.

Aprašas yra skirtas apibrėžti reikalingą kvalifikaciją ir išsilavinimą psichologams, dirbantiems mokyklose, vykdančiose ikimokyklinio, priešmokyklinio ugdymo programą (lopšeliuose-darželiuose, darželiuose, mokyklose-darželiuose), bendrojo lavinimo mokyklose (išskyrus ligoninių mokyklas, suaugusiųjų mokyklas), meninio ir sportinio ugdymo mokyklose, vykdančiose formaliojo ugdymo programas ar jų modulius, profesinėse mokyklose (toliau – mokyklos), pedagoginėse psichologinėse tarnybose.

Įstatymo projektu siekiama, kad visos svarbios psichologų veiklos sritys – klinikinė ir sveikatos, darbo ir organizacinė, edukacinė ir mokyklų, bendruomenės ir kt. būtų reglamentuotos remiantis vienodais principais ir kriterijais. Reglamentavimas turi atitikti 2005 m. rugsėjo 7 d. Europos Parlamento ir Tarybos Direktyvos 2005/36/EB „Dėl profesinių kvalifikacijų pripažinimo“ ir Lietuvos Respublikos reglamentuojamų profesinių kvalifikacijų pripažinimo įstatymo nuostatas.

4. Kokios siūlomos naujos teisinio reguliavimo nuostatos ir kokių teigiamų rezultatų laukiama:

Šiuo Įstatymo projektu siekiama reglamentuoti psichologo praktinę veiklą, taip užtikrinant kokybiškas psichologines paslaugas ilgalaikėje perspektyvoje. Įstatymo projekte yra apibrėžiami psichologo kvalifikaciniai standartai ir rengimo reikalavimai, jo teisės bei pareigos, Licencijuojančios institucijos sprendimų priėmimo ir jų apskundimo tvarka, Europos Sąjungos valstybių piliečių teisė laikinai ir nuolat (steigimosi teisėmis) verstis psichologo praktine veikla Lietuvos Respublikoje.

Psichologu apibrėžiamas asmuo, įgijęs aukštąjį universitetinį psichologijos studijų krypties išsilavinimą (psichologijos bakalauro ir psichologijos magistro kvalifikacinius laipsnius arba įgijęs psichologo profesinę kvalifikaciją, baigus vientisąsias universitetines psichologijos studijų krypties studijas, penkių metų nuosekliųjų universitetinių studijų psichologo diplomą arba Lietuvos Respublikos teisės aktų nustatyta tvarka pripažintą kaip lygiavertį užsienyje įgytą išsilavinimą).

Įstatymo projekte apibrėžiama prižiūrima psichologo praktinė veikla, kuri numato, kad ji atliekama įgijus psichologo kvalifikaciją ir teikiant psichologų praktinės veiklos paslaugas, kurių trukmė ne mažesnė kaip 1500 praktinės veiklos valandų arba vykdoma prižiūrint psichologui supervizoriui. Prižiūrimos psichologo praktinės veiklos metu turi būti įgyvendinta ne mažiau kaip 50 individualių supervizijų valandų arba ne mažiau kaip 100 valandų supervizijų dirbant grupėje. Ši nuostata yra patvirtinta EuroPsy standartuose. Reikalavimas dirbti su priežiūra yra ir kitose profesijose (advokatūroje, architektūroje, medicinoje ir kt.). Prižiūrimos psichologo praktinės veiklos metu numatoma, kad psichologas gali dirbti savo įgytos kompetencijos ribose, tačiau turi kartą per savaitę aptarti savo profesinę veiklą ir atsiskaityti labiau patyrusiam psichologui-supervizoriui.

Atlikęs prižiūrimą psichologo praktinę veiklą, psichologas turi teisę įgyti psichologo praktinės veiklos licenciją, kuri suteiktų teisę užsiimti savarankiška psichologo praktine veikla individualiai arba pagal darbo sutartį.

Atkreiptinas dėmesys, kad 2017 m. kovo 27 d. Ūkio ministerijoje vyko pasitarimas dėl Lietuvos Respublikos psichologų praktinės veiklos įstatymo projekto Nr. XIIP-4553 tobulinimo galimybių ir kitų su įstatymo projektu susijusių klausimų. Pasitarime dalyvavo Seimo narė Rimantė Šalaševičiūtė, Prezidentūros, Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos, Švietimo ir mokslo ministerijos, Sveikatos apsaugos ministerijos, Teisingumo ministerijos, Finansų ministerijos, Valstybinės mokesčių inspekcijos prie Finansų ministerijos, Lietuvos statistikos departamento, Lietuvos psichologų sąjungos, Lietuvos psichoterapijos asociacijos ir Vaikų ir jaunimo psichologų asociacijos atstovai. Pasitarimo dalyviai vieningai priėmė sprendimą, kad psichologų veiklą Licencijuojanti institucija turi būti Lietuvos psichologų sąjunga.

Toks sprendimas priimtas vadovaujantis Viešojo administravimo įstatymo nuostatomis, kad leidimų, licencijų išdavimas yra administracinė paslauga, o ją, vadovaujantis minėto įstatymo 2 straipsnio 17 dalimi, teikia viešojo administravimo subjektai (ne viešojo administravimo institucija). Viešojo administravimo subjektas pagal Viešojo administravimo įstatymo 2 straipsnio 4 dalį yra ir asociacija, kuri minėto įstatymo nustatyta tvarka įgaliota atlikti viešąjį administravimą. Lietuvos psichologų sąjunga yra asociacija galinti įgyvendinti administracines paslaugas.

Įstatymo projekte numatyta, kad Psichologų licencijavimo komisijos, kuri priimtu sprendimus dėl psichologo praktinės veiklos licencijos suteikimo, sustabdymo, pratęsimo, panaikinimo ir dėl leidimo Europos Sąjungos valstybių narių piliečiams laikinai verstis psichologo praktine veikla, sudėtį ir nuostatus tvirtina Lietuvos Respublikos Vyriausybė. Komisija būtų sudaroma 5 metų kadencijai ir ją sudarytų 9 nariai, iš kurių 6 - Lietuvos Respublikos ministerijų pavaldume dirbantys psichologai, du psichologai, atstovaujantys skirtingas universitetines antros pakopos psichologų rengimo programas ir vienas Lietuvos psichologų sąjungos valdybos deleguotas asmuo. Psichologų licencijavimo komisijos darbas bus apmokamas iš Lietuvos psichologų sąjungos narių mokamų įmokų nustatyta tvarka.

Asmenys, norintys įgyti psichologo praktinės veiklos licenciją, kuri būtų išduodama 5 metų laikotarpiui, galėtų ją gauti šiose praktikos srityse: klinikinė ir sveikatos psichologija, darbo ir organizacinė psichologija, edukacinė ir mokyklų psichologija, bendruomenės psichologija ir kitose (kurias būtina nurodyti). Psichologas gali įgyti licenciją daugiau nei vienoje srityje. Už licencijos išdavimą psichologas mokėtų nustatyto dydžio mokesť Lietuvos psichologų sąjungai.

Psichologo praktinės veiklos sąlygose numatyta, kad kiekvienas Lietuvos Respublikoje praktinę veiklą vykdančias psichologas privalo būti Lietuvos psichologų sąjungos nariu, mokėti nario mokesčių ir laikytis profesinės etikos kodekso.

Licencijuojanti institucija be kitų Įstatymo projekte numatytų funkcijų, tvarko ir prižiūri licencijuotų psichologų sąrašą, jį skelbia Lietuvos psichologų sąjungos interneto tinklalapyje.

Įstatymo projekte reglamentuoti licencijavimo pagrindai, aprašytos sąlygos, kurioms esant gali būti atsisakyta išduoti licenciją, reglamentuoti licencijos galiojimo sustabdymo ir panaikinimo pagrindai. Psichologui licencija būtų išduota 5 metų laikotarpiui. Pasibaigus licencijos galiojimo laikui, licencijos galiojimas pratęsiamas arba licencija panaikinama vadovaujantis Licencijuojančios institucijos parengtomis Psichologų praktinės veiklos licencijavimo taisyklėmis ir jos nustatyta psichologų praktinės veiklos licencijų išdavimo tvarka. Taip pat neturėtų būti pratęsiama psichologo praktinės veiklos licencija kvalifikacijos nekeliančiam psichologui. Kvalifikacijos kėlimas kaip licencijos pratęsimo sąlyga yra taikomas medicinoje bei kitose srityse. Įstatymo projekte numatyti atsisakymo išduoti licenciją, sustabdymo, licencijos sustabdymo panaikinimo pagrindai ir Licencijuojančios institucijos ir Psichologų licencijavimo komisijos priimtų sprendimų apskundimo tvarka. Įstatymo projektu siekiama reglamentuoti psichologo teises ir pareigas. Psichologas įpareigojamas laikytis profesinės etikos kodekso, užtikrinti asmens duomenų konfidencialumą, vykdyti kitas Lietuvos Respublikos įstatymų ir kitų teisės aktų nustatytas pareigas.

Įstatymo projekte numatytas penkerių metų pereinamasis laikotarpis, per kurį dirbantys psichologai galėtų įgyti licencijas psichologo praktinei veiklai. Asmuo, kuris šio įstatymo įsigaliojimo metu turi psichologijos bakalauro ir psichologijos magistro kvalifikacinius laipsnius ir dirbo psichologu pagal darbo sutartį arba ne mažiau kaip trejus metus psichologo praktinį darbą, turi teisę kreiptis į Psichologų licencijavimo komisiją licencijai gauti tęsti darbą psichologo pareigose. Asmuo, kuris šio įstatymo įsigaliojimo metu nebuvo įgijęs psichologijos bakalauro ir magistro kvalifikacinių laipsnių, tačiau dirbo psichologu pagal darbo sutartį arba savarankiškai, turi teisę dirbti psichologo asistentu, nesuteikiant jam teisės verstis savarankiška psichologo praktine veikla, iki jis įvykdys šiame įstatyme numatytus reikalavimus. O asmuo, kuris iki šio įstatymo įsigaliojimo buvo įgijęs psichologijos bakalauro ir psichologijos magistro kvalifikacinius laipsnius, bet turėjo mažesnę negu trejų metų psichologo praktinio darbo stažą, gali įgyti psichologo praktinės veiklos licenciją ne vėliau nei per penkerius metus nuo šio įstatymo įsigaliojimo datos tęsdamas psichologo darbą, pasiekęs trejų metų psichologo darbo stažą arba atlikęs prižiūrimą psichologo praktinę veiklą šio įstatymo nustatyta tvarka.

5. Numatomo teisinio reguliavimo poveikio vertinimo rezultatai (jeigu rengiant įstatymo projektą toks vertinimas turi būti atliktas ir jo rezultatai nepateikiami atskiru dokumentu), galimos neigiamos priimto įstatymo pasekmės ir kokių priemonių reikėtų imtis, kad tokių pasekmių būtų išvengta:

Numatomo teisinio reguliavimo poveikio vertinimas neatliekamas. Neigiamų pasekmių nenumatoma.

6. Kokią įtaką priimtas įstatymas turės kriminogeninei situacijai, korupcijai:

Priimtas projektas neigiamos įtakos kriminogeninei situacijai ir korupcijai neturės.

7. Kaip įstatymo įgyvendinimas atsilieps verslo sąlygoms ir jo plėtrai:

Priimtas projektas neigiamos įtakos verslo sąlygoms ir jo plėtrai neturės.

8. Įstatymo inkorporavimas į teisinę sistemą, kokius teisės aktus būtina priimti, kokius galiojančius teisės aktus reikia pakeisti ar pripažinti netekusiais galios:

Priėmus įstatymą reikės keisti kitus poįstatyminius teisės aktus, kuriais šiuo metu reglamentuojama psichologų praktinė veikla bei parengti naujus:

Pakeisti:

1. Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministro 2003 m. sausio 6 d. įsakymą Nr. V-1 „Dėl Numerio sveikatos specialistui suteikimo ir panaikinimo taisyklių patvirtinimo“;
2. Švietimo ir mokslo ministro 2008 m. rugsėjo 5 d. įsakymą Nr. ISAK-2512 "Dėl švietimo ir mokslo ministro 2005 m. liepos 21 d. įsakymo Nr. ISAK 1522 "Dėl psichologų kvalifikacijos ir išsilavinimo reikalavimų aprašo patvirtinimo" pakeitimo";
3. Švietimo ir mokslo ministro 2011 m. liepos 5 d. įsakymą Nr. V-1215 "Dėl psichologinės pagalbos teikimo tvarkos aprašo patvirtinimo";
4. Švietimo ir mokslo ministro 2005 m. liepos 22 d. įsakymą Nr. ISAK - 1549 "Dėl mokyklos psichologo asistento pavyzdinio pareigybės aprašymo".

Vyriausybei ar jos įgaliotai institucijai priimti naujus poįstatyminius teisės aktus:

1. Psichologo praktinės veiklos licencijavimo taisykles;
 2. Sąrašą ligų, kuriomis sergant psichologui uždraudžiama verstis psichologo praktine veikla;
 3. Bendruomenės psichologo veiklos aprašą;
 4. Sudaryti Psichologų praktinės veiklos vertinimo komisiją.
- Lietuvos psichologų sąjungai parengti ir patvirtinti Psichologų profesinės etikos kodeksą.

9. Ar įstatymo projektas parengtas laikantis Lietuvos Respublikos valstybinės kalbos, Teisėkūros pagrindų įstatymų reikalavimų, o įstatymo projekto sąvokos ir jas įvardijantys terminai įvertinti Terminų banko įstatymo ir jo įgyvendinamųjų teisės aktų nustatyta tvarka:

Įstatymo projektas atitinka Lietuvos Respublikos valstybinės kalbos įstatymo ir Lietuvos Respublikos teisėkūros pagrindų įstatymo reikalavimus.

10. Ar įstatymo projektas atitinka Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos nuostatas ir Europos Sąjungos dokumentus:

Įstatymo projektas neprieštaruoja Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos ir Europos Sąjungos dokumentų nuostatas.

11. Jeigu įstatymui įgyvendinti reikia įgyvendinamųjų teisės aktų, – kas ir kada juos turėtų priimti:

Lietuvos Respublikos Vyriausybė ar jos įgaliota institucija iki šio įstatymo įsigaliojimo priima šio įstatymo įgyvendinamuosius teisės aktus.

12. Kiek valstybės, savivaldybių biudžetų ir kitų valstybės įsteigtų fondų lėšų prireiks įstatymui įgyvendinti, ar bus galima sutaupyti (pateikiami prognozuojami rodikliai einamaisiais ir artimiausiais 3 biudžetiniais metais):

Numatoma, kad įgyvendinant įstatymą, valstybės, savivaldybių biudžetų ir kitų valstybės įsteigtų fondų lėšų neprireiks.

Licencijavimą vykdys Lietuvos psichologų sąjunga. Už licencijos išdavimą, licencijos duomenų tikslinimą ar dublikato išdavimą bus imamas nustatyto dydžio mokestis, mokamas Lietuvos psichologų sąjungai.

13. Įstatymo projekto rengimo metu gauti specialistų vertinimai ir išvados:

Įstatymo projektas derintas su Lietuvos psichologų sąjunga, kuri projektą pristatė kitoms psichologų organizacijoms bei psichologų studijas vykdančioms institucijoms - buvo atsižvelgta į jų išsakytas pastabas.

Rengiant įstatymo projektą taip pat buvo atsižvelgta į Seimo valdybos 2014 m. gegužės 16 d. sprendimu Nr. SV-S-635 patvirtintos darbo grupės "Dėl darbo grupės Lietuvos Respublikos psichologų praktinės veiklos įstatymo projektui parengti sudarymo" narių pasiūlymus ir pastabas.

14. Reikšminiai žodžiai, kurių reikia šiam projektui įtraukti į kompiuterinę paieškos sistemą, įskaitant Europos žodyno „Eurovoc“ terminus, temas bei sritis:

Reikšminiai Įstatymų projektų žodžiai, kurių reikia jiems įtraukti į kompiuterinę paieškos sistemą, yra "psichologas", "licencija", "psichologo praktinė veikla".

15. Kiti, iniciatorių nuomone, reikalingi pagrindimai ir paaiškinimai:

Nėra.

Teikia
Seimo narė

Rimantė Šalaševičiūtė